מפניני הפרשה - מאמר

המעיינות והתמרים

בפרשתנו מ"ב מסעי בני ישראל במדבר – לדעת מפרשים רבים מספר המסעות מכוון כנגד השם הקדוש של מ"ב אותיות, היוצא מראשי התיבות של תפילת "אנא בכח" ועליו אמרו: **"שם בן ארבעים ושתיים אותיות אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו ועומד בחצי ימיו, ואינו כועס ואינו משתכר ואינו מעמיד על מידותיו. וכל היודעו והזהיר בו והמשמרו בטהרה - אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוטלת על הבריות ונוחל שני עולמות, העולם הזה והעולם הבא"**.

בדרך כלל נכתבו המסעות בקצרה, ולא נמסר מה עשו בני ישראל באותם מקומות, לא על מתן תורה ובניית המשכן, לא על הוצאת מים מן הסלע ולא על הגזות השליו, אלא ו"**יסעו ויחנו**" בלבד.

אם כן, תמוהה האריכות שבפסוק אחד: "**ויסעו ממרה ויבוא אילימה, ובאילים שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים, ויחנו שם**". פרט המוזכר גם בפרשת בשלח, ורז"ל תמהו שם: מה החשיבות במספר הבארות והמעיינות, ומה שבח יש בשבעים תמרים עבור שש מאות אלף נפש.

רש"י שם הביא את דברי המכילתא המובאים גם פרשתנו בתרגום יונתן בן עוזיאל - סמליות יש בדבר: שתים עשרה עינות מים כנגד י"ב שבטים ושבעים תמרים כנגד שבעים זקני העם. והדברים מחזקים את התמיהה – וכי איננו יודעים שבבני ישראל יב' שבטים והם מונהגים על ידי שבעים זקנים?!

נראה לומר שיש בזה מסר שחובה להיות מודעים לו ולשוב ולהדגישו בכל הזדמנות, ששנים עשר שבטים יש בעם ישראל! גם במצרים היו בני ישראל לשבטיהם, ויצאו לשבטיהם: "**ויוציאם בכסף וזהב, ואין בשבטיו כושל**". לכל שבט יש את דגלו, מקומו וייחודי. מצב זה יכול להביא לכך, שכל שבט יסגר בעצמו ויתבדל מאחיו, והתורה תעשה ליב' תורות, והעם יחלק ליב' עמים!

כמו כן, היו שבעים זקנים, גדולי תורה ויראה ושבעים פנים לתורה כנגד שבעים זקנים. זה מיוחד בעיון, זה בפלפול, האחד "סיני" והאחר "עוקר הרים" בחריפות. ולכל אחד ישיבה משלו, ומעריצים ותלמידים. הצעד הבא הוא, שכל אחד יבטל את חבירו ואת שיטת לימודו, יאמר שהאמת עימו, בבחינת: "ותהי האמת נעדרת", שנעשית עדרים עדרים והולכת לה והתורה תעשה ח"ו לשבעים תורות. לכן כשיצאו ישראל ממצרים באו לאילם - נוטריקון: "**יעקב אבינו לא מת**" לאמר: דעו לכם שלשנים עשר השבטים יש אב משותף, שרוחו חיה בקרבם ומאחדת אותם, שכולם קוראים: "**שמע ישראל, אבינו, ה' אלוקינו ה' אחד**" - והוא המאחד אותנו.

"**ובאילם שתים עשרה עינות מים**". אומנם לכל שבט מעיין משלו, אבל אל לו להיפרד ולהתפלג, שתים עשרה עינות המים נובעים ומשקים את כל העם כולו. "**ושבעים תמרים**". התמר הוא עץ ייחודי, אינו משלח ענפים לצדדים. "אין לו אלא לב אחד", חכמי ישראל המתייחדים בשיטתם והיא תהילתם - אבל הם מתקבצים יחדיו, מכירים זה במעלותיו של זה, ויחדיו מהווים הם את הסנהדרין הגדולה, אשר ממנה יוצאת הוראה לכל ישראל.

לא בכדי, קוראים אנו פרשה זו בימי "בין המצרים", בהם אבלים אנו על חורבן המקדש שנאת חינם, שנבעה מכך שכל אחד חשב שהוא הצודק, כל פלג חשב שהוא העם, ורדף את שכנגדו עד הרמה. יש לזכור: המשיח לא יבוא לגאול פלגים, אלא לגאול את העם כולו!

בין אדם לחבירו

כשם שמותר לספר דברים כשמכוונים לתועלת ואין בזה משום לשון הרע, כך מותר גם לשמוע אותם כשיש בהם תועלת.

לכן מותר לאדם שמוע טענתו של אדם אחר נגד פלוני, אם השומע חושב שביכולתו לסייע בתיקון המעוות, או כשהשומע או מישהו אחר עלול להיפגע באותו אופן ע"י אותו פלוני. מותר לשמוע מידע על אדם שעומדים להיכנס אתו לשותפות וכדומה בתנאי שהידיעות נוגעות לאותה שותפות. במצב זה שמיעת הדברים היא לשם תועלת, ולפיכך אין הם נחשבים בגדר לשון הרע.

שואל ומשיב

שאלה: איזה סוגי בשר נכללים באיסור אכילת בשר ואיזה יין נכלל באיסור שתיית יין בימים שבין ראש חודש אב עד לאחר תשעה באב?

תשובה: בכלל איסור אכילת בשר בתשעת הימים כלולים כל סוגי הבשר, בשר בהמה ובשר עוף, בשר טרי ובשר שהוקפא ונמלח. אבל דגים מותרים. ובכלל איסור יין כלול גם מיץ ענבים, אבל משקאות חריפים כוויסקי או בירה – מותרים. וכן מותר להטעים תבשילים בחומץ יין.

שאלה: כיצד נוהגים לגבי שתיית היין של ההבדלה במוצאי שבת?

תשובה: במוצאי שבת חזון וכן בשנה זו בשבת שלפני שבת חזון, מותר למבדיל לשתות מהיין שהבדיל עליו, וכך נוהגים הספרדים וחלק מהאשכנזים. ואפשר לשתות את כל היין שבכוס. יש אומרים שעדיף להבדיל על מיץ ענבים שאינו משמח. ויש מהאשכנזים שנוהגים, שאם יש שם קטן שהגיע לגיל חינוך לברכות הנהנין ועדיין לא הגיע להבנת האבל על ירושלים (בין שש לתשע), שיכוון המבדיל בברכת 'הגפן' עבור הילד, והילד ישתה את היין. אבל גם לשיטתם, אם אין שם ילד בגיל זה, ישתה המבדיל את היין.

שאלה: האם מותר לאכול בשר ולשתות יין בשבת חזון, ומה הדין לגבי טעימה לפני שבת מהמאכלים לצורך השבת?

תשובה: עפ"י הפסיקה בשו"ע בסימן תקפב' בשבת חזון אוכלים בשר ושותים יין ככל שבתות השנה, יתרה מזאת גם כאשר תשעה באב עצמו חל בשבת ונדחה עקב כך ליום ראשון, אוכלים באותה שבת בשר ושותים יין ומעלים על השולחן אפילו כסעודת שלמה בשעתו, שאין אבלות בשבת.

וכן מותר לטעום את תבשילי הבשר שמכינים לכבוד שבת חזון, כדי לבדוק אם צריך להוסיף בהם טעם, שטעימה זו אינה לשם הנאה אלא לצורך מצוות עונג שבת. וכן מותר לאכול בשר ולשתות יין בסעודות מצווה, כסעודת ברית מילה, פדיון הבן וסיום מסכת. וכן מותר לאכול בשר ולשתות יין בסעודת בר מצווה, ובתנאי שתתקיים ביום הגיעו למצוות.

מפניני הפרשה - רעיון

הלקח מימי שפוט השופטים

בני גד ובני ראובן ביקשו ממשה רבנו לקבל את נחלתם בעבר הירדן המזרחי. משה רבנו עונה להם: "**ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן, האחיכם יבואו למלחמה, ואתם תשבו פה**"? (פרק לב' - ו')

לפי הפשט, פותח כאן משה את תשובתו לבני גד ולבני ראובן בתמיהה רבתי, השזורה בנימה של תוכחה. וכך מפרש פסוק זה המלבי"ם: ויאמר משה, הנה על שאלתם הראשונה שיתן להם הארץ לאחוזה לא השיב להם מאומה, רק על שאלתם השניה שאמרו אל תעבירנו את הירדן השיב להם שתי תשובות: מצד היושר והצדק וכי דבר ראוי הוא שאחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה, בשלום ובמנוחה?! והגם שאמרו שאינם צריכים לעזרתם כי ה' הכה את הארץ והוא הלוחם, בכל זאת הם יבואו למלחמה, הגם שלא ילחמו כי ה' הנלחם להם בכל זאת יצטרכו לבא למלחמה ולעמוד על המשמר ולשאת כובד טורח המלחמה ואתם תשבו במנוחה ולא תשתתפו במשא אחיכם?!!

אבל הגאון רבי יונתן אייבשיץ מפרש קריאה זו של משה לשבטי גד וראובן, שביקשו להתנחל בשטחים שממזרח לירדן, בדרך מעניינת ומקורית: האם אתם סבורים, שבשעה שהאויב יעלה למלחמה על אחיכם ממערב לירדן, הוא יניח לכם לשבת בנחלתכם שלווים ורגועים?! דבר זה לא יעלה על הדעת! דעו לכם, שאם תשבו בחיבוק ידיים ולא תבואו לעזרת אחיכם במלחמות הצפויות בארץ ישראל, עלול האויב לפגוע גם בכם, לאחר שינצח את שאר השבטים.

בתשובתו זו הדגיש להם משה רבנו שכוחו של ישראל הוא בליכודו ואחדותו. וכאשר כל בני ישראל מתאחדים כאיש אחד נגד הקמים עליהם, הם מתגברים בעזרת ה' על כל אויב ומתנקם. זה המבט וזו הנחיה נכונה לאורך כל הדורות.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

רמ"ר גלעד בן ושרית אלמליה הי"ד ר' אבישי בן דבורה הכהן ע"ה

הרב חיים בן נטע הכהן ז"ל סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר הי"ד

יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ע"ה יעקב מאיר בן פאני אמיר ז"ל

דן שלמה בן מיל אברהמי ז"ל ר' אפרים בן אויביביש חנימוב ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

יעקב בן מרים שרם ז"ל הרב אבירם אברהם בן זיוה חריב ז"ל הי"ד

יששכר בן תמר סימנטוב ז"ל אברהם בן שמחה בן סדון ז"ל

דבורה בת שרה חנימוב ז"ל בתיה בת יוסף אטנר ז"ל

חיה גיטל מרים שכטר בת שלמה שמשון ז"ל איטו בת איזה סויסה ז"ל

בס"ד כט' לחודש תמוז ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גיליון מספר 41
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת מטות מסעי
מפטירים

"שִׁמְעוּ דְבַר ה' בֵּית יַעֲקֹב"
(ירמיהו פרק ב' פסוק ד')

תוספת פסוק ראשון ואחרון מ"השמים כסאי"

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת:	19:24
יציאת השבת:	20:22
זמן רבנו תם:	20:58

איסור גניבת דעת מבוסס על מקורות בתלמוד ובפוסקים

בין אדם לחבירו הקדמה

כתוב בתורה "...ואהבת לרעך כמוך אני ה'" (ויקרא פרק יט' – יח') וכתב בספר החינוך מצוה רמג' - מצות אהבת ישראל.

לאהוב כל אחד מישראל אהבת נפש, כלומר שנחמול על ישראל ועל ממונו כמו שאדם חומל על עצמו וממונו, שנאמר (ויקרא יט', יח') ואהבת לרעך כמוך. ואמרו חז"ל במסכת שבת דף לא. – 'דעלך סני לחברך לא תעביד'.

ואמרו בספרי, אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, כלומר שהרבה מצוות שבתורה תלויין בכך, שהאוהב חבירו כנפשו לא יגנוב ממונו ולא ינאף את אשתו ולא יונחו בממון ולא בדברים ולא יסיג גבולו ולא יזיק לו בשום צד. וכן כמה מצוות אחרות תלויות בזה, ידוע הדבר לכל בן דעת.

על הפסוק במיכה ו' ח': "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוקיך", דרשו חז"ל בתנא דבי אליהו: **כך אמר להם הקב"ה לישראל: בני אהובי! כלום חסרתי דבר שאבקש מכם? ומה אני מבקש מכם? אלא שתהיו אוהבים זה את זה ותהיו מכבדים זה את זה ותהיו יראים זה מזה, ולא ימצא בכם עבירה וגזל ודבר מכוער, שלא תבואו לידי פסול מעולם, לכך נאמר: הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוקיך".**

הנשמה הכללית של האומה הישראלית היא הרקע למצוות אהבת הבריות, היא סודה ויסודה, מפני שכל אחד כלול בשני ומשלים אותו וכל נשמות ישראל כלולות יחד. לאור חשיבות העניין, ובפרט בימים אלו בהם למרבה הצער מתגברת הקוטביות בין חלקי העם, נקדיש במדור זה הלכות מעשיות ורעיונות בנושא חשוב זה בתקווה שהדברים יחדרו לנפשנו, ונזכה לקץ הגאולה ולבניין בית מקדשינו, ועד אז נזכה לבישום האוויר החברתי ולטעום ממעדניו המרהיבים את הנשמה הפרטית ונשמת האומה.

האיסור לגנוב את דעת הבריות הקדמה

לדעת כל חכמי ישראל אסור לגנוב דעת הבריות, אלא שנחלקו האם איסור זה הוא מהתורה או מדרבנן. לדעת הריטב"א שהיה מגדולי הרבנים בדורות הראשונים, וכן לדעת בעלי "התוספות" האיסור לגנוב דעת הבריות הוא מהתורה, ואיסור זה נכלל באיסור גניבה שהרי מצאנו שהנביא מכנה פעולה זו בלשון גניבה, כגון: "ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל". (שמואל ב' פרק טו') אולם לדעת הב"ח (בית חדש) - רבי יואל סירקים שהוא מגדולי ישראל בדורות האחרונים האיסור לגנוב דעת הבריות הוא מדרבנן.

פרטי הלכות

א. יש גונב דעת הבריות בדבריו, כלומר על ידי דברי חלקות מראה לחבירו כאילו שהוא אוהבו (אם אוהבו באמת בליבו בוודאי שטוב ורצוי שיביע אהבה זו בדברי חיבה ומחמאות וכדומה), ויש הגונב דעת הבריות במקח וממכר, כגון שמטעה ומרמה במסחרו, זאת אפילו כשלא גורם לו להפסד כספי, ויש שגונב דעתו במתנה שנותן לו ויש עוד דרכים.

ב. סוחר שעושה הנחות לכלל הצבור ואומר למכירו הקונה אצלו שבשבילו במיוחד עושה הנחה זו, הרי זה גונב דעתו, שיחזיק לו טובה בחינם.

ג. כתב בשו"ע חושן משפט סימן רכח' שלא יפציר בחבירו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד, ואילו היה יודע שיסכים לא היה מפציר בו. ובעל התניא בשולחן ערוך הרב הסכים עימו, אך הוסיף שבלי להפציר בו מותר לומר לו פעם ושתים בוא ואכול עמי אף על פי שאין דעתו שיאכל עמו כי זהו כבודו שמכבדו לאכול עמו.

ד. כמו כן הוסיף מרן בשו"ע שם, שלא ירבה במתנות ותקרובת לחבירו ויודע בו שאינו מקבל, כלומר במצב שאילו היה יודע שהוא יקבל לא היה מרבה לו, מפני שגונב דעת חבירו להחזיק לו טובה בחינם.

ה. בשו"ע הרב חושן משפט הלכות אונאה וגניבת דעת, הדגיש: אבל אם הוא חביב עליו ובאמת היה מרבה לו אם היה מקבל וכן אם היה מפציר בו לסעוד אם היה סועד אף על פי שיודע שעכשיו לא יסעוד ולא יקבל מותר להפציר בו לסעוד ולהרבות לו בתקרובת שאין זו גניבת דעת כיון שהוא חביב עליו באמת והוא מבקש באמת להנהותו ואין מונע מצדו אלא מצד חבירו שאינו רוצה נמצא שאם יחזיק לו טובה אינה בחינם.

ו. אסור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם, כגון אם יש פגם במוצר הנמכר, צריך להודיעו לקונה אפילו אם הוא גוי. חובה זו חלה גם במקרה שהפגם אינו מפחית את ערך החפץ. לכן סוחר שמוכר סחורה פגומה חייב להודיע שיש פגם בסחורה, ולא די בכך שמוריד את המחיר.

ז. המוכר דירה ויש בה פגם משמעותי כגון רטיבות צריך להודיע זאת לקונה. וכן, המוכר מכונית צריך להודיע לקונה את פגמיה, ולא להסתפק בכך שהפחית את המחיר, ואם לא הוריד את המחיר ומוכרה ביותר מערכה האמיתי עובר גם באיסור אונאת ממון.

ח. אין לצבוע כלים ישנים כדי שיראו כחדשים, או כדי להסתיר ולהעלים את מגרעותיהם, וגם אם ימכרם מחיר כלים ישנים ולא תהיה אונאת ממון אף על פי כן אסור משום גניבת דעת.

ט. מותר לייפות ולקשט כלים חדשים, ולמכור אותם במחיר גבוה יותר מעלות ההשבחה. ומותר לצבוע וליפות כלים וחפצים ישנים העומדים למכירה, אם מטרת צביעה למשוך ולעורר את רצון האנשים לקנותו, ולא במטרה להראותו כחדש. וכן מותר לסייד דירה לפני מכירתה וכן לשטוף היטב או לצבוע מכונית העומדת למכירה, מפני שבזה אין חשש לגניבת דעת, היות והקונים יודעים שאין מדובר במוצרים חדשים.

י. כחלק מהאיסור להונות ולגנוב את דעת הבריות במקח וממכר, אסור לפרסם פרסומת המטעה את הבריות, וגורמת להם לקנות על סמך מידע שאינו אמיתי. לדוגמא: אסור לפרסם שהמחירים הם הזולים ביותר ואין זה נכון. וכן אסור לפרסם שזו מכירת חיסול ולכן יש הוזלה גדולה של כל המחירים ובפועל ההנחות הן על חלק קטן מהמוצרים.

פינת העורך

"**ונפש שמה רוצה, מכה נפש בשגגה**" (לה' יא') כתב רבינו בחיי: "...והדין הזה יורה 'שהלב' עיקר האדם, ועיקר כל המצוות וכל העבירות, ועל כן הוא נענש בגלות ולא במיתה לפי שלא היה לבו בהסכמת הרציחה...וכן לעניין המצוות הכל תלוי בלב, שאם עשה מצווה ולא נתכוון בה בלבו לעשותה לשם שמים אין לו שכר מזה, שיצטרך האדם שיתכוין במצות לעשותה לשם שמים...".

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב למשה ואליה כהנא הי"ו לרגל נישואיהם. להם ולכל בני משפחותיהם משפחת אסייג ומשפחת כהנא הי"ו.

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתיזכו להקים בית לתפארת ישראל, מלא אהבה ושמחה, נאמן וכשר, המיוסד על יסודות איתנים של אהבת תורה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר אפרים למשפחת קאופמן הי"ו ולכל בני משפחתו היקרים לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

עניית אמן אחרי ברכה שאינה צריכה – א'

הרמב"ם

הרמב"ם בהלכות ברכות פרק א' הלכה טו' שאסור לענות אמן אחרי ברכה שאינה צריכה: **"כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן..."**

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

וכן פסק מרן להלכה בשו"ע בהלכות ברכת הפירות סימן רטו' סעיף ד': כלשון הרמב"ם: **"כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן".**

משנה ברורה

במשנה ברורה בסימן רטו' ס"ק יח' כתב מספר דוגמאות לברכה שאינה צריכה, אשר אסור לענות אמן עליה:

"ברכה שאינה צריכה - כגון שמברך בתוך הסעודה על דברים שנפטרו כבר על ידי ברכת המוציא דזו הברכה שלא לצורך היא כלל ועוד כתבו הפוסקים, דאפילו אם עכשיו לא היה הברכה לבטלה גם כן היא לפעמים בכלל ברכה שאינה צריכה כגון אם שלחנו ערוך לפניו ודעתו לילך וליטול ידיו ולאכול ולוקח קודם הנטילה ומברך על דברים שדעתו לאכלם בתוך הסעודה גם זה אסור דגורם ברכה שאינה צריכה..."

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות בסימן רטו' אות יא' כתב שאין לענות אמן, גם אחרי מי שמחמיר על עצמו ברך במקום שנפסק שמצד ספק ברכות אין לברך, וכן חילק בין המברך על מאכל שבעצמו (החפצא) אסור באכילה, שאסור לענות אמן אחרי ברכתו, לבין המברך על מאכל שבעצמו מותר באכילה, בזמן שאסור באכילה כגון בתענית שעונים אמן אחרי ברכתו.

"...ובכלל האיסור כל המחמיר לברך במקום שאמרו ספק ברכות להקל, וכל האוכל מאכל איסור או האוכל דבר שמסכן את חייו, אבל אכל מאכל היתר בזמן האסור לאכילה או האוכל פת ללא נטילת ידיים וכדומה עונים 'אמן' על ברכתו, אך אם גזל דבר מאכל אין עונים אמן על ברכתו. ואונן הפטור מלברך על מאכלו, אין רשאי להחמיר על עצמו ולברך, ואם עשה כן אין עונים אמן אחר ברכתו.

ברכי יוסף

בברכי יוסף בסימן קצו' דין ג', פסק שיש לענות אמן אחרי ברכה על דבר מאכל שאיסור אכילתו שנוי במחלוקת הפוסקים, המברך נוהג כדעת המתירים לאוכלו ושומע הברכה נוהג בו איסור.

"יש לענות אמן אחר המברך על דבר שהשומע נוהג בו איסור, כגון האוכל פת עכו"ם וכיוצא בו - דברים שאחרים נוהגין בהם איסור - ומברך עליהם, יכולין הנוהגין איסור לענות אחריו אמן. דדוקא כשאוכל דבר שהוא אסור לו אין עונים אחריו אמן, דברכתו נאוץ, אבל כשהוא אינו נוהג בו איסור ברכתו ברכה, ויש לענות אחריו אמן הנוהג בו איסור. מידי דהוה אזימון דקיימא לן דמזמנין עליו.

ותנא בתוספתא דמאי (סוף פרק ב') לא יושיט ישראל אבר מן החי לבן נח ולא כוס יין לנזיר, שאין מאכילין את האדם דבר שהוא אסור ואין מזמנין עליהם ואין עונים אחריהם אמן. הרי דזמון ועניית אמן שוין..."

ביאור הלכה

בביאור הלכה בסימן רטו סעיף ד' בד"ה "ואסור לענות" כתב שנראה לומר שמותר לאדם לענות אמן על ברכה אשר יש מחלוקת הפוסקים אם לברך אותה, אפילו אם שומע הברכה נוהג בעצמו כדעת הפוסקים שאין לברך אותה.

"...עיין במשנה ברורה, ומכל מקום נראה, דאם אחד נוהג כאיזה דעה ואותה דעה לא הודחה לגמרי מן הפוסקים (כגון מי שמברך ברוך אתה ה' חי העולמים כדעת הירושלמי), אף שמן הדין אין מחוייב לענות עליה אמן, דספק אמן לקולא מכל מקום, אין איסור אם עונה עליה וכמו שכתב הפרי מגדים באות א' דאין בו חשש דלא תשא".

שו"ת משנה הלכות

בשו"ת משנה הלכות חלק יא' סימן קעג' דן בשאלה: **"בדבר שאלתו במי שאינו שותה חלב עכו"ם ושמע ברכה על חלב עכו"ם ממי ששותה חלב עכו"ם אי צריך לענות אמן או לא..."**

"...ומיהו ראיתי בברכי יוסף הנ"ל והובא גם בשערי תשובה אות א', דמי שנוהג איסור בדבר ושמע ברכה מהנוהג היתר בדבר כגון פת עכו"ם וכיוצא בו יכולין הנוהגים איסור לענות אחריו אמן, דדוקא כשאוכל איסור ואסור הוא לו אין עונין אחריו אמן, דברכתו ניאוץ, אבל כשהוא אינו נוהג בו איסור ברכתו ברכה ויש לענות אחריו אמן ע"ש".

"ומעתה בנדון דידן נמי יש לחלק אם האוכל הוא מפני שסומך על היתר שראה או שמע והוא סומך עליו הגם שאנן לא סמכינן על היתרים אלו ולדידן ממילא החלב אסור.

מכל מקומם כיון דסבירא ליה דהתירא הוא והתירא קאכיל ושפיר מברך לדעתו עונין אחריו אמן אבל אם הוא עבריין ויודע שחלב עכו"ם אסור ואינו סומך על התירים אלא הוא אינו חש על איסור דרבנן כהאי גוונא אין לענות אחריו אמן כיון שלדעתו גם כן יודע שחלב עכו"ם אסור מדרבנן אלא שאינו חש לאיסורו הו"ל ברכתו מנאץ כנלפענ"ד.

ובזה יהיה לכאורה נפקא מינא נמי אי המברך יכול להוציאו בברכה זו והוא רוצה לשתות או לאכול דבר היתר ממש דאם צריך לענות אחריו ברכתו ברכה ומוציאו בברכתו ואם לאו אינו יוצא בברכתו ודו"ק.

שו"ת יחוה דעת

בשו"ת יחוה דעת חלק ד' סימן לא' דן בשאלה: לגבי ספרדי שהתפלל בבית כנסת של אשכנזים בראש חודש, ועבר לפני התיבה כשליח צבור, האם רשאי לברך על קריאת ההלל כמנהג אשכנז?

בתחילת תשובתו הביא ופירט את מחלוקת הפוסקים בעניין הברכה על קריאת ההלל בראש חודש.

בהמשך הביא את דעת מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל חלק א' סימן צט' שפסק שמותר לספרדי שהתפלל בבית כנסת של אשכנזים בראש חודש, ועבר לפני התיבה כשליח צבור, לברך על קריאת ההלל כמנהג אשכנז, ואשר הביא ראיה לפסיקתו מהמעשה בגמרא במסכת פסחים קו. לגבי רב אשי נזדמן למחוז בשבת שחרית, וביקשו ממנו בשבת בבוקר לומר "קידוש גדול". והוסיף שם עוד פוסקים הסוברים כדעת החיד"א.

אולם בהמשך תשובתו דוחה הרב את ראייתו של מרן החיד"א מכמה סיבות ובהם שיש לחלק בין קידוש שהוא ברכת השבח לברכה על ההלל שהיא ברכת המצוות.

ובסוף דבריו כתב לגבי ספרדי המתפלל עם אשכנזים בראש חודש ואשכנזי מרך על קריאת ההלל אם הספרדי יענה אמן על ברכתו וכתב:

"ודע שיש לדון בספרדי שמתפלל עם אשכנזים בראש חודש, אם יענה אמן אחר ברכת השליח צבור שמברך על ההלל. כי הנה מבואר בשו"ת הרמב"ם (ירושלים תרצ"ד, סימן פ"ד), שהואיל ואיסור ברכה שאינה צריכה מן התורה, שנאמר לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא, לכן אסור לברך מספק, וגם יש להיזהר שלא לענות אמן על ברכה כזאת, וכל העונה אמן אחר ברכה לבטלה או ברכה שמסופק חיובה הרי הוא עתיד ליתן את הדין..."

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

מזמור ו' בתהלים פותח בפסוק: "**למנצח בנגינות על השמינית מזמור לדוד**". מלבי"ם מבאר שאת המזמור הזה אמר דוד המלך, כשחלה במחלה כבידה וארוכה אחרי מעשה בת שבע, כשהוא מתמודד עם שני דברים. א – מחלתו הקשה. ב – האויבים שלו שמירדו את חייו. יוצא אם כן שבאותה תקופה היו לדוד המלך שני אויבים הפנימי – מחלתו, והחיצוני אויביו: "**מבואר כי מזמור זה התפלל עת חלה חולי כבד וארוך, אחר מעשה של בת שבע, כאשר קבלו חז"ל, והתפלל על חליו (ב' ז'). אבל גם אויביו שטמוהו וימררוהו בעת החיא, עד שהורע זה בעיניו יותר מן חליו, והתפלל גם עליהם (ז' יא'), עד שהמזמור בכללו, ידבר על שני מיני האויבים המכתירים את האדם, האויב הדבוק בו מתולדתו, שהם מזגי גופו ולחותיו המתקוממים עליו להחליאו ולהמיתו, והאויבים החיצוניים שהם זולתו מבני אדם:**

את פסוק ב': "**ה' אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרני**" מבאר מלבי"ם שדוד המלך מתייחס לשני מיני כעס: אף וחמה ומבאר את ההבדל ביניהם: "**יש הבדל בין האף ובין חמה, שהאף הוא הכעס הנגלה, והחמה היא תבערת אש הכעס בנסתר בנטירת שנאה ואיבה, ויהיה לפעמים אף בלא חמה אם רק מראה לו פנים נזעמים ואהבה במצפוניו, וחמה בלא אף אם מסתיר אפו ואיבתו, ויש הבדל בין תוכחה וייסור. התוכחה היא בדברים רכים, והייסור בו יאסור את נפשו בדברים קשים או ביסורים ממש, ותוכחת ה' עלי עוון, הוא לפעמים שלא יחטא בעתיד, וזה נקרא תוכחה, ודוד בקש שתוכחה זו לא תהיה באף רק בדברים רכים כאב את בנו.**

ולא הוצרך לבקש שלא יהיה בחמה ונטירת איבה, כי האויב לא יוכיח ולא ישתדל להשיבו אל דרך הנכונה, והתוכחה המגולה תהיה תמיד מאהבה מסותרת, ולא בקש רק אל באפך תוכיחני, ולפעמים יביא ה' יסורים על האדם בעבור החטא שכבר חטא, וייסורים האלה בהכרח הם באף, כי המיסר מראה בנגלהו שקוצף על המיוסר, ולכן בקש שעכ"פ אל בחמתך תיסרני. שלא יהיה מאיבה פנימית ונטירת שנאה כאויב המיסר, רק כמו שכתוב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך, ואמר ואהבו שחרו מוסר".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית.

את פרק ב' פסוק ג': "**כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן קולך**: ביאר מלבי"ם, שהבינה היא התבוננות האדם מעט מעט ומוסיף דעת להוציא דבר מדבר, ואילו תבונה היא מבט כללי שכולל כל הדברים, והשגתה היא בראיה מרחוק.

את פסוק ד': "**אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה**" - מבאר המלבי"ם, כביטוי של היגיעה שמתייגע להעמיק בדברי החכמה העמוקים.

את פסוק ה': "**אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא**" מבאר מלבי"ם שיראת ה', היא ראשית החכמה, שהרי החוכמה מתנגדת ליצר הלב, ולכן הם לא יופנמו ויחוקקו בלב האדם אלא ע"י יראת ה'. אבל יש לדעת שללא חוכמה, לא יהיה לאדם יראת ה', שהרי אי אפשר לאדם להבין את גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, המלמדת אותו ללכת בדרכי ה'.

"**כבר התבאר כי ראשית חכמה יראת ה', שאחר שחקי החכמה אין עליהם מופת והם מתנגדים ליצר הלב, אי אפשר שיחקו חקי החכמה בלב אלא ע"י יראת ה', וכמ"ש חז"ל אם אין יראה אין חכמה, שע"י יראת ה' יקבעו בלבו חקי החכמה אשר צוה ה' ונתנם לבני אדם, אולם אמרו עוד שאם אין חכמה אין יראה, שא"א שיבין אדם גדולת ה' ורוממתו עד שיירא מפניו רק ע"י החכמה, שהיא תלמדהו ללכת בדרכי ה' ועל ידה יבין גדולתו של יוצר בראשית, עד שיבין יראת ה'...**"

ועוד, אפילו שהחכמה אינה נודעת ע"י החוש והמופת, ע"י היראה יקבעו בליבו אמונה אומן חקי החכמה הנתונים מאלוקי עולם אשר הוא ירא מגדולתו, ויורגל בהם עד שישובו להיות אצלו כדברים הנודעים בחוש וכמושכלות, אמנם אם יוסיף בבקשת החכמה לבקשה ככסף וכמטמונים, אז יבא למדרגה למצוא דעת אלוקים, והם הידיעות הנשגבות בענייני האלוקות כמו מעשה בראשית ומעשה מרכבה שאין מוסרים אותם אלא לחכם ומבין מדעתו".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. **כמה ערי מקלט הבדיל משה רבנו?**

א. שלושה, בעבר הירדן המזרחי. ב. שישה בעבר הירדן המזרחי.

ג. שלושה בעבר הירדן המערבי. ד. יהושע הבדיל ערי מקלט, ולא משה.

2. **מדוע בקושי הסכימו בני ישראל לצאת למלחמה במדיין?**

א. עדיין היו מאוהבים בבנותיהם. ב. ידעו שאחרי המלחמה משה ימות.

ג. חשבו שלא הוגן להילחם רק במדיין ולא במואב. ד. א' וג' נכונות.

3. **מי הם חמשת מלכי מדיין שהרגו ישראל לפי חרב?**

א. אֱוִי, רֶקֶם, צוּר, חוּר וְרֶבַע. ב. אֱוִי, רֶקֶם, צוּר, חוּר וּבְלָעָם בֶּן־בְּעוֹר.

ג. צַלְמֻנָּע, רֶקֶם, צוּר, חוּר וּבְלָעָם בֶּן־בְּעוֹר. ד. אֱוִי, רֶקֶם, צוּר, חוּר וְצוּר.

שאלה עפ"י בעל הטורים - כיתות ד' עד ח'

7. מדוע כופלת התורה את המילים "**ויסעו מרעמסס**" בתחילת פרק לג?

א. פעם לציין את יום היציאה ופעם להיכן נסעו. ב. נסעו חזרו ושוב נסעו.

ג. פעם ב' לציין שנפרדו מהערב רב. ד. פעם ב' להסמיך נסיעה לחניה.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "**ואסרה אסר בבית אביה בנעוריה**" (ל') איזה נדרים מתיר אב לבתו?

א. נדרים שנדרה בביתו. ב. נדרים שנדרה בבית הכנסת.

ג. נדרים שנדרה בהיותה ברשותו, אפילו לא בביתו. ד. ב' וג' נכונות.

5. "**כִּי אֲנִי ה' שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**..."(לה')

א. גם כאשר הם טמאים. ב. רק כשהם נשמרים בקדושה ובטהרה.

ג. רק כאשר הם נמצאים על אדמתם בארץ ישראל. ד. ב' וג' נכונות.

6. "**וְאִם בִּכְלִי בַרְזֶל הִיכָּהוּ**..." (לה') באיזה רוצח מדובר ומה בא ללמד?

א. בשוגג, וללמד שאפילו הכהו בברזל. ב. במזיד וללמד שברזל דווקא כלי.

ג. במזיד, ללמד שבברזל חייב אפילו הכהו בכלשהו. ד. בשוגג וזו רק דוגמא.

שאלה עפ"י פירוש הספורנו - כיתות ד' עד ח'

8. **הרוצח בשוגגה נשאר בעיר מקלט** "...עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל..." (לה') מדוע?

א. מותו מכפר לכל ישראל. ב. כעונש על כך שלא התפלל על העם.

ג. השגגות לא שוות וכן הזמן עד מותו לא שווה. ד. תשובות א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

"שיר השירים – קודש קדשים..." (זוהר פרשת תרומה) – **חזרמנות!!!**
מצטרפים לשיעור חדש – שיר השירים ביאור גאולי מעמיק - גברים ונשים - ביום שבת בשעה 16:15 - בבית הכנסת הספרדי.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות חינמי ללימוד תורה משמעותי על ידי כעשרים ושישה אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941